

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KOULUTUKSEN
TUTKIMUSLAITOS

18.3.2024

ASIA: LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

HE 8/2024 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE
AIKUISKOULUTUSTUEN, AMMATTITUTKINTOSTIPENDIN JA
VUOROTTELUVAPAAN LAKKAUTTAMISTA KOSKEVAKSI
LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Koulutuksen tutkimuslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysvaliokunnalle Hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 8/2024 VP). Keskitymme lausunnossamme aikuiskoulutustukeen, josta meillä on eniten tutkimustietoa.

Aikuiskoulutustuen ongelmana on pidetty sitä, että enemmistöllä sen saajista on jo ennestään korkeakoulututkinto. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimuksen (2018) mukaan korkeakoulutetuilla lisäkoulutus ei keskimäärin nosta ansiotasoa tai paranna työllisyyttä. Kuitenkin aikuiskoulutustukea käyttävät muutkin kuin korkeasti koulutetut. Alanvaihtosuunnitelmat toteutuvat Työllisyysrahaston tuoreen (2023) tutkimuksen mukaan matalammin koulutetuilla useammin kuin korkeasti koulutetuilla. Vuonna 2022 pelkän toisen asteen koulutuksen varassa oli 42 % tuen saajista. Yli kolmannes opiskeli sosiaali- ja terveysalaa, joka kärsii työvoimapulasta. Työvoimapula-aloille kouluttaminen on yhteiskunnan, työnantajan ja työntekijän yhteinen etu.

Työllisyysrahaston kesällä 2023 ilmestyneen kyselytutkimuksen mukaan (N=4965) tuen koettiin vaikuttavan erityisesti alan vaihtoon (59% vastaajista). Muita keskeisiä syitä olivat alan kuormitus (58 %), uralla eteneminen korkeamman tutkinnon avulla

(49 %) ja kehittyminen työssä. Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen vaihtoehtoiset kustannukset voivatkin liittyä esimerkiksi uupumukseen tai varhaiseen eläköitymiseen.

Noin kolmannes tuen saajista on opiskellut sosiaali- ja terveysalalla, eli alalla, jolla on työvoimapulaa. Toiseksi eniten aikuiskoulutustukea on käytetty liiketalous- ja hallinnon alla, kolmanneksi tekniikan ja liikenteen alalla, neljänneksi humanistisella ja kasvatusalalla, jossa etenkin varhaiskasvatus on työvoimapula-ala.

45 prosenttia aikuiskoulutustukea saaneista on opiskellut ammattikorkeakouluissa, 26 % ammatillisissa oppilaitoksissa, ja 26 % yliopistossa. 42 % tuen käyttäjistä lähtökoulutusaste on ollut toinen aste. Suomen koulutustasoa nostettaessa aikuiskoulutustuen poistaminen ei vaikuta menestyksekkäältä strategialta.

Aikuiskoulutustukea jakavan Työllisyysrahaston tuoreen tutkimuksen mukaan kolmannes tuen saajista hakee sitä sote-alan koulutukseen. Heistä yli 60 prosenttia kouluttautuu kokonaan toiselta alalta. Vuonna 2022 sote-alalle uudelleen kouluttautui aikuiskoulutustuen turvin yli 6 000 ihmistä. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen voi vähentää etenkin työvoimapulasta jo nyt kärsivän sosiaali- ja terveysalalle kouluttautumista. Juuri tämän alan osaajista on huutava pula. Nämä alat ovat myös naisvaltaisia, eli tuen poistaminen iskisi erityisesti naisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan Suomessa tarvittaisiin esimerkiksi yli 5 000 uutta sairaanhoitajaa.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLAn vuonna 2018 julkaistun raportin mukaan myöhemmällä iällä suoritettut opinnot näyttävät usein nostavan matalasti koulutettujen ihmisten myöhempää työllisyyttä ja ansioita. Heidän kouluttautumistaan voi olla perusteltua tukea muutenkin kuin maksuttoman koulutuksen ja opintotukijärjestelmän kautta. Olisi myös hyödyllistä pystyä tukemaan henkilöitä, jotka eivät ole onnistuneet kiinnittymään työelämään. Sekä Euroopan Unioni ([Adult learning initiatives | European Education Area \(europa.eu\)](#)) että OECD ([Adult learning - OECD](#)) korostavat aikuiskoulutuksen merkitystä.

Alanvaihdon lisäksi on syytä myös painottaa jatko- ja täydennyskoulutuksen tarvetta työelämän murroksessa, kun puhutaan yhtäällä automaation ja tekoälyn ja toisaalla planetaarisen kestävyys tuomista haasteista. Muuttuvilla, neljännen ja viidennen teollisen vallankumouksen aikaisilla työmarkkinoilla osaamisen päivittäminen ja

joissakin tilanteissa alan vaihtaminen on välttämätöntä. Tällöin olisi välttämätöntä etenkin keskeisillä työvoimapula-aloilla tukea kouluttautumista.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen siirtäisi uudelleen- ja lisäkouluttautumisen kustannuksia työntekijän omalle vastuulle yhteiskunnan kannalta keskeisillä aloilla kuten sosiaali- ja terveydenhuolto sekä varhaiskasvatus. Aikuiskoulutustuki on osa laajempaa jatkuvan koulutuksen kokonaisuutta. Yhteiskunnallinen kuitenkin etu on, että jatkuvaa osaamisen kehittämistä edelleen tuetaan.

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta on lyhytnäköinen ja perustuu asialliseen, mutta kapea-alaiseen tutkimustietoon. Tutkimuksen mukaan aikuiskoulutustuella on ollut selkeä vaikutus tuensaajien ammatin ja koulutusasteen vaihtumiseen, mutta vaikutus työllisyyteen ja tulotasoon on vähäisempi. Aikuiskoulutustuen poistaminen vaikuttaisi heikentävästi monille työvoimapula-aloille kouluttautumiseen, ja siten heikentää työvoiman saantia näille yhteiskunnan kannalta kriittisille aloille.

Jyväskylässä 18.3.2024

Taina Saarinen, johtaja, tutkimusprofessori
Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto